PROBLEME ÎN LEGĂTURĂ CU PREDAREA LIMBII ROMÂNE ÎN ŞCOLILE PEDAGOGICE

DE

A. NICOLESCU

Studiul limbii române ridică probleme interesante şi complexe la şcolile pedagogice, care « au sarcina importantă ca, prin înlăturarea greşelilor şi lipsurilor din predarea limbii române, să ridice nivelul ştiinţific şi metodic al lecţiilor lor, asigurând elevilor cunoştinţe teoretice, temeinice şi deprinderi practice de expunere orală şi scrisă » [1].

Elevii şcolilor pedagogice trebuie să aibă necontenit în faţa ochilor misiunea lor de viitori învăţători. E. trebuie să fie conştienţi de datoria pe care o au de a învăţa şi de a se pregăti, temeinic şi cu seriozitate, pentru a face faţă cu cinste sarcinii nobile de a învăţa viitoarele generaţii de elevi, chemaţi la învăţătură de revoluţia noastră culturală.

Acest proces de însuşire şi de predare a cunoştinţelor nu se poate face, însă, fără o perfectă cunoaştere a principalului mijloc de comunicare— « limba » — cu atât mai mult cu cât şcolile pedagogice pregătesc învăţători pentru clasele I—IV ale şcolilor elementare, în care limba română este obiectul principal de predare. Învăţătorul trebuie să cunoască şi să folosească perfect limba literară. El trebuie să cunoască bine gramatica limbii române, precum şi scrierea corectă.

Programa de limba română a şcolilor pedagogice ţine seama de faptul că elevii şcolilor pedagogice sunt absolvenţi ai şcolii de şapte ani, aşa încât predarea gramaticii în cei patru ani trebuie să fie nu numai o recapitulare a celor învăţate, dar şi o adâncire a problemelor. Programa şcolilor pedagogice adoptă sistemul liniar. Predarea gramaticii după sistemul liniar înseamnă repartizarea materialului în aşa fel, încât să cuprindă întreaga perioadă de patru ani, cât ţine şcoala

[1] Programa de limba română pentru şcolile pedagogice de învăţători şi educatoare, Bucureşti, 1952, p. 3—4.

BDD-A10203 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:29 UTC)

pedagogică. Materialul este repartizat în felul următor: în anul I vocabularul fonetica şi morfologia, până la numeral, inclusiv; în anul al II-lea restul morfologiei şi sin axa propoziţiei; în anul al III-lea sintaxa frazei, punctuaţia şi ore de lingvistică generală. În anul al IV-lea, în care sunt prevăzute pentru gramatică numai 2 ore pe săptămână, adică 64 de ore pe an, se face repetarea materiei predate în cursul celor trei ani.

Sistemul liniar are avantajul că face posibilă o adâncire a diverselor probleme de limbă, fără pericolul unei repetări stereotipe a materiei. Programele dinainte aveau lipsuri mari în această privinţă, întrucât prevedeau parcurgerea materiei în întregime în fiecare an. Teoretic se prevedea că repetarea trebuie să fie însoţită de o adâncire a materialului. În practică, însă, acest lucru era imposibil, din cauza bogăţiei materialului şi a orelor, reduse la număr, destinate studierii limbii române. Programa actuală este întocmită cu atenţie. Se vede preocuparea de a semnala profesorului problemele cele mai importante care trbuie studiate în cursul fiecărui an.

Roadele programei bine întocmite s'au văzut la examenele de limba română care s'au dat în vara acestui an. Elevele Şcolii pedagogice nr. 2 din Bucureşti şi-au însuşit bine cunoştinţele de limbă prevăzute de programă. Elevele vorbesc cu uşurinţă şi desvoltă fără greutate subiectele primite, ceea ce dovedeşte o stăpânire temeinică a materialului parcurs în timpul anului.

Din păcate, mai dăinuie încă părerea greşită că limba română trebuie să se facă numai în cadrul orelor de română, şi anume în cele de limbă, adică de gramatică. Profesorul şcolilor pedagogice, mai ales, trebuie să-şi dea seama că însuşirea temeinică a limbii române este un proces complex, care nu se poate realiza decât cu concursul tuturor disciplinelor şi profesorilor.

Este adevărat că programa de limbă diferă de cea pentru literatură, cum nici nu se putea altfel. Este adevărat, de asemenea, că chiar programa de limbă este compartimentată, după cum e vorba de gramatică, de desvoltarea vorbirii şi activitatea în legătură cu cartea, de metodica limbii române. Această împărţire este justificată de cerinţe didactice. Ea nu trebuie, însă, să se simtă în procesul învăţământului. Diversele aspecte ale procesului de învăţământ trebuie să se împletească strâns şi armonic. Sarcina înlăturării greşelilor şi lipsurilor în folosirea limbii române trebuie să devină o sarcină comună a tuturor profesorilor, indiferent de materia pe care o predau. Realizarea acestui obiectiv îi va convinge pe elevi, mai mult decât orice alt argument, de importanţa însuşirii limbii române.

Examenele care s'au dat în vara acestui an au arătat cum se oglindeşte această compartimentare în practica învăţământului. Elevii cunosc materia şi o desvoltă cu uşurinţă, dar nu reuşesc să îmbine cunoştinţele câştigate şi să le folosească cu succes în domenii diferite. Astfel, de pildă, una din probele examenului de literatură română la anul al IV-lea dela şcolile pedagogice constă în analiza metrică şi stilistică a unui fragment de poezie. Această probă ar fi un minunat

BDD-A10203 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:29 UTC)

prilej pentru a lega problemele de literatură de cele de limbă. Elevii nu fac însă, din păcate, nici un fel de observaţii privitoare la limbă, sărăcind în felul acesta răspunsul. De asemenea se observă uneori şi o lipsă de grijă în citirea fragmentului. Preocupaţi de problemele pe care le pune fragmentul şi de răspunsul pe care trebuie să-l dea, elevii citesc neîngrijit. Elevii trebuie să se obişnuiască să citească expresiv totdeauna, nu numai la anumite ocazii. Trebuie să li se explice că dobândirea deprinderilor de lectură expresivă ajută în mare măsură înţelegerea celor citite. Nu rareori răspunsurile greşite au ca punct de plecare o citire lipsită de nuanţare. În plus, trebuie să li se atragă luarea aminte asupra importanţei pe ca e o prezintă însuşi ea deprinderii de citire şi vorbire expresivă pentru calitatea lor de viitori învăţători.

S'a constatat că, atunci când profesorul ştie să îmbine analiza gramaticală cu cea stilistică, elevii urmăresc cu mai multă atenţie problemele de limbă. La o lecţie deschisă ţinută la Şcoala pedagogică de fete din Cluj, tovarăşa profesoară a însoţit anal zele gramaticale de aprecieri stilistice: funcţia stilistică a adjectivului, repetiţia, semnificaţia timpurilor etc. Analizele stilistice aplicate textelor alese cu grijă plac elevilor şi le deşteaptă interesul şi dragostea pentru problemele de limbă.

Legată de această problemă este grija pentru pronunţarea corectă. Absolvenţii şcolilor pedagogice trebuie să cunoască şi să folosească cu uşurinţă limba literară. Pentru aceasta e bine să cunoască şi particularităţile graiurilor din diferite regiuni ale patriei noastre. Numai ţinând seama de aceste particularităţi, viitorii învăţători vor fi de un real ajutor elevilor. Limba folosită de învăţători trebuie să fie limba literară, model de urmat pentru copiii deprinşi cu diverse pronunţări regionale. Însuşirea limbii literare cere din partea elevilor un efort continuu şi susţinut. De aceea profesorii şcolilor pedagogice trebuie să acorde acestei probleme o mare atenţie. Elevii trebuie să-şi dea seama că ei vor trebui, ca învăţători, să se preocupe în mod permanent de formarea deprinderii cititului, deoarece cu prilejul cititului se formează întreg bagajul de cunoştinţe, atât în perioada şcolarizării, cât şi în viaţa de om matur.

Învăţătoarele şcolii de aplicaţie de pe lângă Şcoala pedagogică de fete din Cluj au reuşit cu mult succes să pună în practică la clasele a II-a — a IV-a metoda citirii explicative, folosind un material didactic şi procedee cât mai atrăgătoare, mai variate (jocuri de cuvinte, ghicitori, repetarea unor fragmente semnificative sau valoroase din punct de vedere literar, citirea pe roluri etc.). Citirea explicativă a mers mână în mână cu povestirea conţinutului din partea elevilor, cu alcătuirea de scheme rezumative pe tablă şi cu instituirea unor caiete de rezumate. Învăţătorii au reuşit, în felul acesta, în numeroase cazuri, să desvolte nu numai gustul pentru carte şi simţul pentru frumos, ci şi un întreg complex de sentimente şi idei în spiritul educaţiei comuniste.

Paralel cu cunoaşterea limbii literare, absolventul şcolii pedagogice trebuie să stăpânească principiile de bază ale ortografiei limbii române. Din păcate,

BDD-A10203 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:29 UTC)

în lucrările scrise mai sunt încă destul de numeroase greşeli. O greşală supărătoare şi generală, în lucrările scrise cercetate, o constituie punctuaţia atributivelor determinative şi explicative. De altfel, chiar profesoara care a corectat lucrările a greşit punând virgulă înainte de orice *care*, fără să facă distincţie între *care* explicativ şi determinativ! Supărătoare este de asemenea şi folosirea excesivă a lui *care*, formând un adevărat « lanţ de relative »: « când unul din tovarăşi a fost prins sub o dărâmătură, el a fost acela *care* fără să mai aştepte a început să dea la o parte bucăţile de piatră *care* căzuseră peste tovarăşul său de muncă *care* a fost salvat dela moarte ».

Programa, sau mai bine zis aplicarea practică a programei, mai are încă multe de făcut în direcţia îmbinării noţiunilor teoretice cu aplicaţiile practice. Studiul gramaticii în şcolile pedagogice trebuie să dea întâietate legăturii cu practica. Elevii trebuie să înveţe gramatica pe baza contactului direct şi nemijlocit cu limba vie, vorbită sau scrisă. Ei trebuie să aibă necontenit prezent în minte faptul că tot ceea ce învaţă vor trebui să predea la rîndul lor. Conştiinţa viitoarei lor profesii îi va face să privească cu mai multă curiozitate şi interes exerciţiile practice, analiza gramaticală a unui text, alcătuirea de exemple pentru ilustrarea fiecărui fapt de gramatică, scoaterea de exemple din operele literare cunoscute, transformarea construcţiilor gramaticale etc. Diferitele forme pe care poate să le ia legătura cu practica, începând cu analiza propoziţiei şi până la ţinerea lecţiilor practice, trebuie să u mărească crearea unor deprinderi absolut indispensabile viitorului învăţător. Pentru a evita pericolul învăţării regulilor în mod mecanic, cunoştinţele predate trebuie strâns legate de studierea morfologiei şi a sintaxei pe baza exerciţiilor practice. Exerciţiile practice, îmbinate cu cunoaşterea limbii literare, a ortografiei şi punctuaţiei, înlesnesc însuşirea gramaticii şi ajută la consolidarea şi lărgirea cunoştinţelor.

Examinarea la Metodica predării limbii române la anul al III-lea la Şcoala pedagogică nr. 2 din Bucureşti a arătat că elevele stăpânesc mai bine cunoştinţele teoretice şi se descurcă mai greu atunci când sunt puse în faţa unui text. Greşelile făcute la analiza gramaticală a textelor arată că în timpul anului nu s'a insistat în deajuns asupra exerciţiilor practice. Lipsa aceasta este remediată, în mare măsură, în anul al IV-lea, după cum arată rezultatele obţinute la examene. Absolventele anului al IV-lea la examenul de diplomă au dat dovadă de mai multă îndemânare la aplicaţiile practice.

Datorită lipsei de îndrumare din partea profesorului de specialitate, din partea învăţătorilor la care se ţinea lecţia şi din partea metodicienilor, lecţiile practice de gramatică s'au prezentat la un nivel scăzut. Adesea elevii au fost nelămuriţi chiar dela întocmirea planului. Nu rare au fost cazurile când au existat divergenţe în alcătuirea planului de lecţie: indicaţiile învăţătorilor nu erau de acord cu cele ale profesorilor de specialitate sau cu ale celui de pedagogie, şi invers. Elevul era pus în situaţia să redacteze de două, trei ori planul pentru aceeaşi lecţie. La examenul de diplomă aceşti absolvenţi s'au prezentat

BDD-A10203 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:29 UTC)

cu serioase lipsuri în ce priveşte problemele de gramatică. În general, chiar dacă se cunoşteau definiţiile, absolvenţii nu ştiau să dea exemple, ceea ce este inadmisibil pentru viitorii învăţători.

Problema analizei de text rămâne una dintre cele mai importante probleme, asupra căreia trebuie să se îndrepte şi pe viitor întreaga atenţie a învăţământului în şcolile pedagogice. Dată fiind importanţa ei deosebită pentru pregătirea viitoarelor cadre şi, deci, pentru instruirea noilor serii de elevi, se cuvine să fie privită cu o grijă deosebită. Nu trebuie pierdut din vedere niciun moment că în şcolile pedagogice nu interesează atât măsura în care elevii şi-au însuşit materialul teoretic, cât mai ales cum se descurcă ei când sunt puşi în contact direct cu materialul viu al limbii şi, deci, în ce măsură vor putea preda, odată ajunşi învăţători. Ei trebuie să fie învăţaţi să folosească la gramatică, pentru ilustrarea diverselor probleme, şi cunoştinţe dobândite la literatură. Exemplele nu trebuie să fie nici lozinci, nici improvizaţii puerile; ele trebuie să ilustreze foarte bine problema şi e bine să fie luate din versuri sau fragmente din autori clasici. La examenul de diplomă al anului al IV-lea dela Şcoala pedagogică nr. 2 din Bucureşti a fost evidentă dificultatea pe care o întâmpinau elevele când era vorba să-şi ilustreze expunerile teoretice cu exemple. Grija de a-şi culege exemple din literatura pe care o parcurg de-a-lungul anului le va face să se oprească, cu mai multă atenţie, asupra limbii şi felului în care este scrisă opera literară respectivă, ceea ce va contribui în mod simţitor la cunoaşterea şi înţelegerea operelor literare. De fapt, elevele cunoşteau pe dinafară numeroase versuri din diverşi autori, cum s'a văzut la examenul de literatură, numai că n'au fost învăţate să folosească aceste cunoştinţe şi la gramatică. Trebuie să li se arate că gramatica se poate face — şi trebuie să se facă — şi în afara orelor de gramatică, la literatură sau, chiar, prin observarea exprimării orale din fiecare zi. Odată câştigată, această deprindere îi va ajuta să înţeleagă mai bine problemele legate de metodică. De asemenea, prin observarea zi de zi a limbii folosite în scris sau oral, se ajunge la o reală îmbogăţire a vocabularului folosit. Observând cuvintele folosite, elevii îşi vor da seama că vocabularul limbii noastre este bogat şi variat, se vor deprinde să lămurească cuvintele pe care le folosesc şi vor ajunge să-şi îmbogăţească fondul activ de cuvinte.

În această privinţă programa nu insistă în deajuns. Trebuie accentuată problema îmbogăţirii continue a vocabularului limbii noastre, cu atât mai mult cu cât studiul limbii române începe în anul I cu studierea vocabularului. Recapitularea pe care programa o prevede în anul al IV-lea îi va ajuta pe elevi să adâncească diversele aspecte ale vocabularului.

Din observaţiile făcute cu prilejul examenelor de limba şi literatura română la şcolile pedagogice, se pot trage unele concluzii generale.

Programele pentru şcolile pedagogice de învăţători şi educatoare, atât pentru limba română cât şi pentru literatura română, sunt redactate cu atenţie şi con-

BDD-A10203 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:29 UTC)

ştiinciozitate. Ele pot fi îmbunătăţite în sensul îmbogăţirii lor pe baza Gramaticii Academiei R.P.R., care urmează să apară.

În privinţa metodicii limbii române, care constituie problema cea mai importantă a pregătirii profesionale în şcolile pedagogice, trebuie mereu accentuată legătura strânsă dintre studiul teoretic şi practică. Metodica limbi române nu trebuie să fie atât o disciplină teoretică, cât prilejul cel mai nimerit de a transforma cunoştinţele de metodică a limbii în deprinderi pedagogice. Nu trebuie să se piardă din vedere, nici un moment, faptul că şcoala pedagogică este o formă *practică* de învăţământ.

Institutul de lingvistică, căruia i-a revenit sarcina redactării unei gramatici ştiinţifice, ar trebui să se gândească, pe baza gramaticii mari, la alcătuirea unui manual ştiinţific de gramatică pentru şcolile pedagogice, care ar putea fi totodată şi manual de gramatică pentru mase mai largi de învăţători.

La examenele de limbă s'a observat că printre chestiunile de examen n'au figurat întrebări privitoare la noţiunile de lingvistică generală. Acestei lipse i se datoreşte şi faptul că, în răspunsurile pe care le-au dat la chestiunile de limbă, elevii nu au folosit niciodată cunoştinţele dobândite la acest capitol de mare importanţă instructiv-educativă. Cunoştinţele generale despre limbă îi vor ajuta pe elevi să înţeleagă mai bine problemele legate de limba română.

Şcolile pedagogice trebuie să ajungă să dea societăţii învăţători bine pregătiţi, capabili să formeze noii cetăţeni ai Republicii noastre Populare.

(Articol redactat pe baza materialului cules de pe teren de colectivele institutelor de lingvistică).

BDD-A10203 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:29 UTC)